

# Трактор завочё 2-3 уйәхран җёнө вайпа ёслеме пуслас шанас пуррине республика Пүсләхә те паләртрә • 4 стр.

ХЫЛАР

1997 ىулхи январен  
30-мешенче тухма пусланы

16(938) №,  
2016,  
ака/апрель,  
**30**  
Хак  
ирекле.  
16+



## ÇАЛТАР ҖҮПСИ

### Вাহамра касармалла

Пуша вахатра варманта е паркыра пәччен учалса сүрлеме юрататап. Уңа сывлышра пус аванрах ёслет, ыра ёмёт-шухаш яванать, күс умне лай-аххи кана тухаты. Хулан җёнө кантар районенче пурнаттар, нумай пулмасы субботник тухса хамар ысыважи вармана چүп-чапран, көлчене ванчакесенчен тасатрапмәр. Ун хыщан ешель курәк, чечексем шәтса түхрәс. Эрне өсөн иртәр үнтәнпа - халь җавырәнта каллех харушла ўкерчек, йәлтак вараласа пәтернә. Таса вырын тупса ёңнә-чине, хәналанна, хәйсем хыщан нимән пустармасарах кайнә. Ачасемпе паркенче учалса сүрлеме та аван мар: кашни көтесре эрек-сәра ёсеңчә, тураңчә, намас сәмак семепе вәрбәнассә.

Ача садике сүрет. Унта вәсene Çентерү куне, Георги хайявәв пирки әнлантарса панә. Су уйәхен 9-мешнене халь чунтан кәтет тәватә үзүләләм. «Георги хайявне җакса сүресь килет. Хаңсан ысывхарать җав уяв?» - тет кашни кунах. Таван җәршиван Аспә вәрси пирки әнлантарса панә хыщан: «Эпә тә салтак пулатаң, вәрца каятап», - теме тытәнчә. Пәчәксер вәл епле харуша пулнине әнлансах каймасы, анчах та хүтәлевәр арсын пуласшанни халех паләрать. Пирен җүртә Украина килнә җембесем пур. Картишенинче пирен ачасем вәрбәлла выляма тытәнсан җав тәрхан күнсә шәпәрләнсем түрх кашкәрса ўме тытәнчә, сисчевленесчә, тараңчә. Пәчәксерен чунне кәске хүшәрах вырнасма ёлкәрнә вәрцә харушләх. Җак җәр җинче уран тискерри нимән тә җүккәне, вәл хай хыщан кәл купи өсөн хәварнине тәпәр хутчен әнлантарса патам ачана. Мәнпур амашен ывәләсene вәрца мар, салтака ѡсатмалла, үнтән лайәх кәтсе илмелле пултарччә. Арсыннан таван җәршивын умәнче хайен тәп тивәнне пурнасламалла!

Чунра усалли валли пачах та вырын пулмалла мар. Тахсанхине манмасар темицешер сүл үзүләт тәттә пурнакене, җаваншан кашни утамра тақантарма тәрәшакансене әнләмасстап. Пәр-пәрне вахатра каһарма тата тав тума пәлмәлле. Йывәр паллах. Анчах та вай җитермегех. Кирек камран та - чи ысыважи ыннамран та, мәшәртән та, ётешсенчен та - каһару ыйтаятап. Хам та пурне та каһаратап. Йывәләма та пәчәккәллех тав тума тата каһару ыйтма вәрентет. Пурнара хайнен җамларх пулә. Мәнкамалланни, сәмса каһартни, көвәчни, әмсанни ура харать, ыра ёсесем пусарма чәрмантарат.

кантарла	җәрле
30.04	+12
01.05	+14
02.05	+15
03.05	+13
04.05	+13
05.05	+16
06.05	+17

Хаңаты электронлә адреспа та җыры ысыма пултаратар: zuwxeraram@mail.ru.

● Пыл шәршиллә Мания аппа

2 стр.

● Тән урокесем ырра  
вәренеңчә

3 стр.

● Сүсәр ачасем валли  
җембесе шкулә йәркелесшән

5 стр.

● Чөпсем мәншән вилесчә?

Качака ачашланине юратать

8 стр.

● 30 ىул пәрле пурәнә хыщан  
упашка юхха хәрәмпа ыыхланчә...

9 стр.

● Җын пурнаңне чёрчунсем та  
җалаңчә

11 стр.



## Мәнкүн килет мән ىулпа

Элек районенчи Чаваш Сурәм хәрәмесем таҳсанах Мәнкүна хатерленме пусланы. Ахаль ларма хайнаман ал юстисем темен та пәр җыхса тултарнә. Чахпа тәрлә тәслә җамартта уяв сөтөнне хайнен евәрләтесси пәрре та иккәләнтермест. Кәмакара пәсөрнә пек курәнкан кулич кайран та уяв сәмәнене аса илтерә.

«Астапи» кружок 5 ىул ёслет. Җак вахатра хәрәмесем пус түпинчен пусласа ура тәпне җитиченең япала җыхса тәхәннә. Ал ёсесене таванене, пәлшәсene парнелесчә вәсем. Римма Михайлова, тәсләхрән, көлчечек, нарцисс, коала... җыхма пәләт. Чүлмекри чечексем чөрә пекех курнаңчә, җулталакан кирек хаш вахатенче та кәмәла үсәңчә.

Зинаида Яковлева тутарсан куравне йәркеленә. «Җынсем пахаланине итлесе чун саванать. Хак паракансем хашне ытларах килештернине пәлес килет», - тет вәл.

Любовь Ильина - хушпу асти. «Сурәм ен» ансамблөн артист-

сөнене хушпу тәхәннә җав тери киләшет. Вәсем юрласс-ташлас пултаруләхәп куракана тыткәнләсчә.

Надежда Семенова мәнүкәсene җи-пүс җыхса тәхәнтарпать. Унән алли витәр тухна кашни япала җыпәсуллә, хитре.

Открыткаран пәчәк арча та, хутран акашсем та юстисем та җамиләт. Җак йышра җаматта йавалакансем та пур.

«Җәр ёсесем пусланичен кашни эрнерех пустараннattamär. Кунта чун каниччен калаңса кәмәл тулаты. Пәр-пәрне күкәль-җамахпа та ханалаттар», - пәр саслән әнлантараңчә алә юстисем.

Марина ТУМАЛНОВА.

ТӘСЛӘХ ШАЙЁНЧЕ

ÇЕМЬЕ

## Пыл шәршиллә өтөй – юнашарах Мания аппа



- Аслә Елчәкү хурт-хәмәр тыйтакан мәнпүр кил-сүртә көрсө күрнә эпә. Пулашу ыйтма килемен халә те нумай, хәмәр ялсене хирәслеймestеп. Итлемесен аван мар, астаналхпа паллаштарма пәр күнра хаш чухне сакәр-тäхäр киле те ситетеп. Хурт-хәмәр ёрчекен չамрәксене питә хисепләтеп, кашни ех пултараймасы кү өңре, – ашшан калацать Мария Степановна.

Ялти колхоз председателә չамрәксеке Вәрнарти профтехучилищени хурт-хәмәрца вәренме ярасине илтсен тем пекех хәптрәтенә вәл. Кайран Елчәк тәрәхнек таврәннә пике. Утартан килмесәр ёслекен хәрачан сәнә Хисеп хәми җинчен те кайман вәл вәхәтра. Ленин ячәллә хүчалхра 33 үп хурт-хәмәрçәра тәрәшнә Мария Степановна. Җав չулсане халә те ырәпа аса илет. «Пыл кәләткенек сәрхәнса кәнә-шим? Пәр-пәр уява е пасара кайсан: «Кү хәрчинчен пыл шәрши көрет», – тесе пашшататчә җынсем. Хам

«чең түйман пуль չав», – йәл кулать Мания аппа.

Пурәнече мәшәрсәрах ирттернә Мания аппа. «Малтан пәлмен-çekе нимән те, тәрмере ларса тухнә арсынпа семье չавәрмә лекрә. Xäвәл չырмана вәрласа кайрә мана, тарса таврәнас – ят қаять. Усал-скерпе пурнәcäm әнмарә. Ӧвәл ачапа үйрәлса таврәнтәм, упәшкә та тәрса юлмарә, хысрән ерсе килчә. Җын вәлекен ѫәркеллә-и вәл, тәвән килте те улшәнмарә, юраты, тәрәс-тәкел хәтәлса пәтрәм», – әнман семье пурәнече күс үмнә калацать Мания аппа.

Пуша вәхәтра ҹәм арлаты, չыхаты Мария Степановна. Аслә Елчәк хәптрәсем валли простинын, минтер пичә, турәш кәтесси валли алшаллисем ҹәр ҹывәрмасәр тәрленә вәл. Каллех никама та хирәслеймен ҹаш чунләскер. Мания аппа зрешленә тупрапта ялти сахал мар хәр қачча тухнә. Мәнешкел хитре унән тәррисем! Чылайшнә халә те упраты, пүрт ҹунә ҳыссән ҹакаты. Җыхма вәренес тесе ялти кружока ятарласа ҹүрәнә вәл. «Юнашарти тутар арәмәсене кофта сахал мар ҹынса тәхәнтарträм. ҹәта та пулин кайсан хам алла түрек палласа илетеп, халә те тәхәнса ҹүрекенсем пур», – тет Мания аппа.

Мария Маймулова – «Чаваш хәрәмән» ҹывәх түсө. Ҳацата мән тухма пүсланә күнранпа пәр сиктерми ҹырәнса идет, кашни корреспонденциян ят-хушаматне пәләт вәл. «Ҫуллахи вәхәтра вулама вәхәт ҹүк» тесе ахаль калацә, шәрәхра пахчара чакаланымастән, ун пек чухне алла түрек хам юратнә ҳацата алла тытатәп. Эрнере икә хутчен кәларма ҹүк-ши әна?» – әсатрә мана ялти чи астана хурт-хәмәрçä.

Елена АТАМАНОВА.  
Автор сәнүктерчәк.

«Аҹта-ши манән Тур ҹырни?» Ҫамрәк чухне нумайшне ҹак ыйту канәсәрлантараты. Мәнлөрек вәл – пулас мәшәр? Сәнтәрвәрри районенчى Җархассинчи ҹурална Виталий Ильин ҹакән пирки нумай пүс үатман. Пулас мәшәрнә вәл ҹартан таврәннә май... ҹул ҹинче түпнә. Пәрре пәнсаха килештернә те түрек картса хүнә – «ку манән арәм пулать». Җан та, Людмила ҹиперккене шапах ҹапла ҹенә, ҹакна қаччә каярахпа ыйтса пәлнә/ ҳайнене каламан-ха ҹак сәмәхене, ҹашене ҹеч паллартнә.

Людмилән тәвәнәсем те 45 ҹул каялла пулса иртнә єç-пүса паянхи пекех ас тәвәçә. Виçә хәр – Эльвира, Тамара, Людмила – ҹулла пынә май хәйсем патне тин ҹеч салта-кран килне таврәнакан қаччә ҹывхарни аякранах асәрханә. Форма тәхәннә ҹашене пикесем капла та килештереçчә, анчах чикә хәрринчен таврәнакан пограничник темшән тата иләртүлләрек күрәннә – ҹүллә, яштака... Салтак Людмиләпә сәмәх ушма тәнә, анчах та хәр вәтанса кайса киле тарса кәнә. Салтак та парәнман, ҹиперккене вәçертес темен. Ара, ҹулласа хүнә ҹаш ҹүнтармаш пикене пәр каçхине чәрсәр қаччә чутах вәрласа кайман! Савнине ҹүхатасран хәраса ҹапла Виталий, техникумра ас пүхакансек, вәрене пәттересе те кәтес тәмән, Людмиләна ҹураста пынә. 1971 ҹулхи ака үйәхән 30-мәшәнчә туй көрләнә ялта. Ҳәвел тухса сарәличен хәре қаччә килне



илсе кайнә – кү тәрәхра յәлайрек ҹапла пулнә...

Җынна пәлләс ҹитмешкән пәр пәт тәвар ҹимелле тенә. Виталипә Людмила вара ҹулла та түслә ҹүремен... Анчах та кү семьеңе Ҫүлти хәватсем хәйсем пилләнә тейән – паянхи күн та пәр-пәрне пите хисеплесе, упраса, юратса пурәнаçчә арсынпа хәрәрәм. Виталий Михайлович хими заводәнче ҹелесе тивәçлә ҹанәвә тухнә. Сутуça вәрене Людмила Валентиновна лавка заведуюйәнчә вай хүнә. Ҳулари икә пүләммәлә хваттер-тен каярахпа мәшәр Муркаш районенчى Торинкаси ялне ҹүснә, унта икә хутлә ҹүрт ҹәкләнә, ун ѫәри-тавра хуралтә ҹавәрнә.

Ял ҹынни, ҹәрен хәрамансек, ялах түртәнаты. Виталий Михайловича тәвәнәсем те, ял-ышы та, пүринчен ытла, паллах, мәшәрә, ылтән аллишән, ылтән кәмәләшән юраты. Кил хүсине кура – мәшәрә. Тирпейлә, ҹечен, үçә кәмәллә хәрәрәм патне ҹын түртәнаты. Килен-кайын хәна валли вара тараватлә Людмила Валентиновна яланах – сөтел тулли ҹәмә-ҹиме.

Тәвән-пәтән тенәрен, кү еңепе те пүян Ильинсем: Виталий Михайлович та, Людмила Валентиновна та пилә ачаллә ҹемьеңе ўснә. Җавәнпах вәсен килә көрлесе ҹана тәнинчен тәләнме кирлек мар – савәнма та пәлләçчә тәвәнәсем, ҹысәк ёссене пәрле пүхәнса пурәнаçassi те ѫалана кәнә. Картиш тулли выльях усрана мәшәр. Ҳалә вәсен ыышнә чакарнә. Җемье чечек юратни күккәрет – пахчара та, пүртре те күса йәмәхтараçчә вәсем.

Ҫулсем иртесчә, анчах та арсынпа хәрәрәмән тунсахлама пачах вәхәт ҹүк. Малтанах икә хәрнә ура ҹине тәратма тәрәшнә. Ҳалә вәсен иккәш те ҹемьеңлә, ҹукаш-кукамашен килне тәвәтә мәнүк савәнәспа тултарать. Җавәнәçчә вара кү үмәнчек темиже хут ўсет, ара, пур тәвәнә шәпәрләнә те Торинкаси яләнчек кәшәлттесе ўснә. Ҳалә вара тәвәнә-пәтәнән ачисем хәйсем ҹемье ҹавәрнә. Шәпәрләнәсем үçә ҹыллапа ҹәта киленни калама кирлек-ши? Паллах, Торинкасинче! Юмаха аса илтерекен телей утравенчә...

М.МИХАЙЛОВА.

ПУЛТАРУЛАХ

## Пуянкас пикисем



Тәвай районенчى Ҫәнә Пуянкаси яленини Николай Ивановича Ольга Федоровна Николаевсен ҹемийнен ялта пурте хисепләçчә. Николай Иванович – строитель, мәшәрә мән тивәçлә ҹанәвә тухичченек фермәра тәрәшнә. Вәсем 3 ача ҹуратса ѿстэрсе пурнас ҹүлә ҹине тәрәтәнә. Пәр-пәр ывәлә – ҹар тухтәрә, полковник, Хабаровска пурәнать, ҹемьеңлә, төпти Шупашкарта ёслет, подполковник.

Хәрә Татьяна шкулта вәреннә чухнек ташлама юрататчә. Шкул пәттересен ачасен пултаруләх центрәнче єçлеме пүсләрә, кайран ялти культура ҹүртәнчә илемләх ертүсингече тәрәшпә. 2001 ҹултанпа директорта вәй хурать, ташә күрәкә ертесе пырать. Районти, республикандыр конкурсане хүтшәнса ҹәнтиреçчә ҹамрәк ташәсәм. Җав вәхәтрах Шупашкарта хореографи курсәсендә астаналхнене те ѿстэрет ертүс. Үнән вәренекенә Анастасия Гурьевна хореографи училищинче пәлү илнә ҳыссән Ҫәрпүри ўнер шкуләнчә ачасене ташлама вәрентет. Сәмәх май, пәтләр Анастасия районти «Тәвай пики» конкурсыра ҹәнтиреçчә, Шупашкарта иртекен «Чаваш пики» конкурсыра 18 хәр-упраç хүтшинче 2-мәш вырән ыы-

шәнма пултарчә. Районтан та, Шупашкартан та тухьяла таврәнчә. Пилләкмәш ҹул ирттереçчә «Тәвай пики» конкурса, ҹак хүшәра Пуянкас пикисем виçә ҹул умлә-хысәлә ҹәнтиреçчәсем пулса тәччә, пәри «Вице-пики» титула тивәçрә.

2015 ҹулхи пәтәмләтүсемпә Ҫәнә Пуянкасинчи культура ҹүрчә пәрремәш вырән ыышәнчә, клуб таврашәнчә чечек-сем лартса илемләтессипе те районти клуббен хүтшинче малти вырән түхрә. 2015 ҹул вәçенчә 12-15 ҹулсенчи хәра-

часен хүтшинче «Мисс пике» конкурс иртәр, кунта та Татьяна Ефимова хатрәләнә А.Захарова 1-мәш вырән түхрә. Җавән пекех пәтләр Ҫәнә Пуянкаси күлтүра ҹүрчә ҹүмәнчى ўнер пултаруләх ушкәнә Республика күнне кайма тивәçрә.

Кәçал районта ташәсөн конкурс сиртәр, кунта хамәр районти культура учрежденисемсөр пүсне Канашран 2 ушкән килчә. Татьяна Ефимова хатрәләнә аслә ушкән «Колодец» ташәпа 1-мәш вырән түхрә. Культура министерстти ына 2012 ҹулхи Хисеп хүчепе чылларә. Ҳастар хәрәрәм – ял канашен депутате те.

Тәләнмелле єçчен ын Татьяна Николаевна. Киләнчек картиш тулли выльях-чәрләх үсерәçчә, хурт-хәмәр тытаçчә. Кашни ҹуллах 1 гектар ҹәр ҹинче сухан лартса ѿстэречә. Вәсен икә ача, ывәлә ҹемьееллә. Катя 9-мәш класра вәренет. Ачисем те мән пәçкенек сцена ҹинче. Мәнүк та асламашне хывнә, алла тытсанах ташлама пикенет. Кәçал, Ҽ ҹыннин ҹулталакәнчә, эпир Татьяна Николаевна тата пысәкрака ҹитәнүсем тума ырлак-сывләх сунатпәр.

Лариса СОЛОВЬЕВА.



## **ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИИ**

# Пурнāça пेरле амалантармалла

Камāн мēн ыратать – җаваң ңинчен калаçать текен калараш чানлăхне Пëтëм Раççейри Халăх фрончĕн Чăваш Енри штабĕн эксперчĕ aka уйăхĕн 24-25-мĕшĕсенче Йошкар-Олара иртнĕ форумра çирĕплетрĕ. Эксперта нимрен ытла... çýп-çап пăшăрхантаратать. Пăшăрхантармасăр! Хăй те шăпах çак ёçпе тăранса пурăнатать мар-и?/ Çапла вара республикăра пурăнакансене нимрен ытла хумхантаракан ыйтăва мар Ышанчăлăк çăлкуçсем систернĕ тăрăх, маларах пачах урăххи пирки сăмах хускатма палăртнă иккен/, “пĕр çăkăра мĕнле пайламалли” пирки ыйтнă Раççей Президенттĕнчен. Владимир Владимирович темиçе хутчен те хушма ыйтусем панă хыççăн мĕн пирки сăмах пыни-не аранах ёнкаrsa илнĕ – ыйту параканни питĕ хумханинpe йеркеллĕ ёнлантарайман-мĕн. Республикари çýп-çап çене полигонĕ, ыйту шăпах унпа çыхăннă, лицензисерех ёçленине пĕлсен Пу-тин, чан та, тĕлĕннĕ, çирĕп тĕрэслемешкĕн хушассине пĕлтернĕ. Çапла вара чăвашшăн çýп-çап ыйтăвĕ тĕп вырăна тухнă – ун айне путса вилме пуçланă тейэн ынумаях пулмасть кăна-ха вара эпир чи таса та хăтлă хулачăç. Журналистсем – чĕрĕ халăх, оперативлăхпа палăрса тăраçç. Йошкар-Олара хускатнă ыйтăва республика Пуçлăхĕ патне тепĕр кунах çiterchĕç. Çакна тума вĕсен майĕ тe пулчĕ – aka уйăхĕн 26-мĕшĕнче Михаил Игнатьев МИХ ёçченесене шăпах черетлĕ пресс-конференцие пухрĕ. Анчах çýп-çап ыйтăвĕ сенсацие çаврăнмар. Çапла, хальлĕхе лицен-зи çук, ёна илес тĕлĕшпе ёçлесç. Анчах çене полигон санитари тата ытти нимĕнле нормана та пăсмасть, ку тĕлĕшпе ёна надзор органĕсем тĕрэслесех тăраçç. Çýп-çапа уйăрса суйласç. Ёна илсе тухас, тирපейлес тата упрас тĕлĕшпе тe тарифсем, хайхи эксперт Йошкар-Олара каланă пек, 16 хутчен ўсмен. Тенĕр тесен, ёна тĕрэслемешкĕн пачах та ыйвăр мар – кашни хваттерех уйăх-серен квitanцисем пыраçç, унта вара ўйлатах палăртнă. Пресс-конференцие çивĕч калаçу итле-ме пынисен кăмăлĕ çырлахмар. Ахăр – Михаил Васильевич ытти кирек хăш ыйтăва та туллин, çав хушăрах лăпкăн хуравлар. Чăваш Ен Пуçлăхĕ мероприяти тăршшëпех тенĕ пек çак шухаша палăртрĕ – республикари пур программăна та, проекта та уççăн пурнаçлаçç, “пĕр-пĕр пуçлах пûлмĕнчे мар”, халăхпа сûtse яваçç, апла тăк – власăн ынисенчен пытармалли нимĕн тe çук.

2 сехет 13 минут тăсăлнă пресс-конференцире Михаил Игнатьев 60 журналистăн 28 ыйтавне хуравласа ёлкёрчë. Калем ёстисем яланхи пекех политикикăран пусласа республика Пуслăхэн семий таранченене ыйтса пĕлме тăрăшрëç. Калăпăр, Михаил Васильевич спорт-па туслине пурте пĕллесçë, анчах та вăл хоккейла вылянине МИХ ёсченесенчен хăшë-пëри тĕшмëртмен те. “Çапла, вылятăп, эрнере иккë те пухнăтпăр. Кăмăлăр пулсан сире те хамăрăн команăдăна чёнетëп. Хоккей - чăн-чăн арçынсен вайи”, - пëтёмлетрë республика Пуслăхэн çак ыйтăва çапах та арçынсем мар, хĕрарăмсем çёкленинчен пачах та тĕпленимсëп.

Михаил Игнатьев журналис-  
семпе кашни сулах тेरлэ вирэн-  
та тэл пулать. Халъхинчэ калем  
аистисене Правительство сурчён  
17-мэш хутне йыхравларэц /ха-  
лъхра вэл “орден-медальне чыс-  
ламалли зал” ятпа паллэ/. Эцслэ  
калацэва пүсличинен Михаил Ва-  
сильевич пухэннисене тав түрэ  
– профессионализмшэн, регион-  
тилару-тэрэв объективлэ үзүүт-  
нэшэн. Ҫивэч чөлхеллисем мён  
пирки калацу пүсарассине пёлсэ  
– МИХ ёсченэсемпе официал-  
лэ үтти мероприятире тэ тэй-  
шах тэл пулма тивет-cke – Ми-  
хаил Игнатьев малтанах 2016  
çүлхи пёррэмш квартал кэтар-  
тэвэсемпе паллаштарчэ. Респуб-  
лика йывэр лару-тэрура та ма-  
лаллах таллэнни цифрэснен  
курант. Калэпэр, промышлен-  
ноц атalanавэн индексэ кэсалхи  
пёррэмш кварталта 106,8% тан-  
лашнэ. Экономикэри санкцисем  
хамаара атalanма чайнласах пу-  
лэшрэц – производствана модер-  
низациллесси вай илсе пырать.  
Апат-çимэц отраслён атalanавэн  
индексэ 116,3% танлашнэ. Ял  
хүсэлхэнчэ тэ ырэ улшануусем  
пур, чи малтанах выльх-чёрлэх  
отрасльне палартмалла: ўсэм –  
112,3%. Республика ача сачэсем  
сэклес енэпе паха опыт пухнэ.  
Энтэ шкулсен чөречэ үйтнэ – ки-  
ввисене юсаса чённетмелле, чённи-  
сем тэ кирлэ. Ҫитес 10 çулта Чая-  
ваш Енре 32 шкул юсамалла тата  
чённэрэн сэклемелле. Ҫак тэллев-  
пе 583 млн тенкэ килмелле респу-

бликана. Гладков урамёнче шуктуума пусланы ёнтө. Паян Шупашкарта ачасен 7% қасхы сменһара вёренет, әк ыйтава үтесе вăхăтрах татса памалла.

“Экономикăри йывăрлăхсене пăхмасăрах хамăр обязательствăсене пурнăçлама тăрăштăп, палăртнă программăсемпе проектсене пурнăça кĕртетпĕр. Чи кирли паян – çак кăтартусене сыхласа хăвармалла, чакмалла мар”, – пĕтĕмлĕтрĕ Михаил Игнатьев хăй журналистсемпе усّан калаcма хатеррине систерсе.

# Республикāра

та сирме май киле. "Савантарма та пултаратап, - терё Михаил Васильевич, - Дмитрий Медведев премьер ака уйәхен 21-мәшнече алә пусна хушупа килешүллән, социалла объектсем валли Чаваш Ене 610 млн тенкә уйәрмалла. Пётмешле пулашу 916 млн тенкәпе танлашать. Унсәр пуснепе ял тәрәхесене атлантармарашкан 85 млн тенкә пәхса хунә. Ҫапла вара сёршыв хыснинчен пире тивекен пулашу 1 млрд тенкәрен теиртет. Юлашки сүлсөнчө кун пеккине курманччә-ха эпир.

Кäçал сүлсем вайlä аркан-  
ни пирки çे॑ршывéпех калаçaççé.  
Çак тэллевве Раççей Президенчё  
хыснаран кäçал 40 млрд тенкé уй-  
äрма хушнä. Унтan республиканä  
çे॑ршер миллион тенкé лекесси  
иккélентермest".

Калаңтарақан төпөр ыйту – ре-  
гионсene пёрлештересси. Вাহт-  
вাহт тастан сиксе тухат вәл.  
/Мапарах пирэн Республикана Ту-  
тарстанда тата Чулхуда обласе/



Ялта

Е́çсेरлëх ыйтавë ялта та چивеч. Пëр шухашласан, ёчë тे çук пек, сав вахттарах специалист-сем тे çытмессé. Паян унта пëр çын темисе тивëц пурнаçлаты: аг-роном та вайл, тëп инженер та, зо-отехник та.

Ыйту қиевчленесе қитнине Михаил Васильевич та йышәнаты. Аңчах та мән тәвән, пурнаң атала-наты, паян ытларах йайлатах техни-ка вайшепе пурнаңсама пусланипе ын алли пушанат. Ҫапак та ял тәрәхенче пурәнакансене пат-шаләх уйрәмак пулашат. Сә-махран, халә 60 ҫула қитменни-сем ҫурт-йәр ҫавәрас тәләшпе тавәрса памалла мар субсидипе усай курма пултарассө. 70% тан-дашат вәп. Қы программа шә-

Михаил Гилянд  
Хулара

Промышленнос төмине трактор заводынчен пуслани ника- ма та төлөнтермөр - ку ыйту влашата, халлаха та хумхантараты: 10,5 ысын ёсцер, алла, укчасар асанланатын-cke. Чан та, республика ертүлөх лару-тара варыг витэм күме тэршшать. Коммерци банкэ урлэ 5-5,5 млрд тенкёлөх кредит линийн үсмэ палартна. 2-3 уйшрун завод ёслесе каяс шанас пур. Саванна малашлаха таван предпринятихе сыхантара шухашланисене каллех шалупа тивеңтерэс. Биржана пынисене пурне тө пособи түлесцэ. Унсар пусле, кэммэл пуррисене ёс биржы урлэ түлевсөрхүр үрэх профессии алла илмэ пулшээс. Самиах май, паян республикारа 12 пин ваканси, сав вахштрах 6 пин ыснана "ёсцер" төсө шугта илнэ.

Пётр Мартынов

Журналистсем приоритеттә ыйтусем пирки сামах хускатсан республика Пүсләхә көсken кәна хуравларә – вәсене паләртнә, чи кирли, тәрәс паләртнә. Җакна каллех цифраһемпепе тата фактсемпепе ырәпплетме пулать. Чаяваш Ең тин ىуралнә ачасем виллессине чакарас енәпе җәршывәпех – чи малта. Этем ёмәрә енәпе те республика кәтартавә Раççейринчен лайхарах. Чаяваш хутләхәнче 100 үлән урлә каңнә 93 ысын пурәнаты *Иәләттәр* 64 пулнә!. 85 үлән сүтнисем – 16565-эн. “Пәрле пурәнналла, пәрле ёслемелле – җаппа паләртнäччә эпә, – пәттәмләтре Михаил Игнатьев. – Җак принципа пәхәнса малалла аталанатпәр та. Эсир те, журналистсем, җак тәлләве пурнаңа кәртме пулышатәр”.

Маргарита ИЛЬИНА.

ЁС СЫХЛАВЕ

ВЕРЕНТҮ

## Хәрушсәрләх пәхәнмаллах

Ака уйәхен 28-мәшәнче ёс сыйхлавән күнне паллә таңаңчә. Җавна май Раңсәй Следстви комитетен республикари управленийе ысынсем производствара суралланын тәспәкесиме пәлтәр тата қаңыл пүсарна уголовла ёссеңе еплерек тишкерниң пәтәмләтре.

2015 ىулта хәрушсәрләх пәхәнмалран 16 уголовла ёс пүсарна: ёс сыйхлавән правилисене пәснинчен пүсласа ынна асәрханмасар вәлнерне /8 тәсләх/ тарана. Қаңыл та сүлтәләк пүсланнанпа күнашкап Зуголовла ёс пүсарма ёлкәрнә. Шелте, 2 тәсләхре ын пурнаң өтәләт.

Ысынсем производствара аманна тәспәкесиме пур. Пәлтәр күнашкап Шупашкарта - 6, Җенә Шупашкарта - 4, Вәрнар, Красноармейски, Муркаш, ҆рпү, Шупашкар тата Етәрне районеңене 1-ер ёс. Қаңыл та Шупашкарпа Җенә Шупашкарта тата Красноармейки районеңене кү тәләшпе уголовла ёс пүсарма ёлкәрнә. Уйрәмак строительство тытамә инкеклә - 8 уголовла ёс. Промышленнос производствиye ял хүснәләхра - 4-шар.

Следстви практики кәтартнә тәрәх, производствара аманни чылай чухне явапла ысынсем хәйсene пәхәнса тәракансем хәрушсәрләх пәхәннине тәрәслеменнипе, хүтләх хатәрәсеме тивәстременнипе, юсавсар обурованинепе ёслеттернипе, инструк-

таж ирттерменнипе, җаваң пек тепер чухне ўсөр ысынсene тәрәслеме ирәк панипе сыйханнә.

Акә Вәрнар районенчи сыйна өрчетекен комплекс агрономие тәвәл пәлтәрхи авән уйәхенче ўсөр арсынна тырә тиپтәкен участокра ёслеме ирәк панашан айялланы. Үнта вара ятарлә хүтләх решетки пулман. Ёслене май арсыннан көссе телефоне бункера тухса ўкнә. Арсын аны илме аннә. Җак самантра ун ынне тырә йәтәнса аннә, сывлыш ытмәнрен вәл вырнаңта вилнә.

Пәлтәрхи авән уйәхенче Шупашкарта Ярмәркә ураменче хәрәрәм асфальтоукладчик айне пулса вилнәччә. /Күн ынччен ҳасатра тәплә ысырса пәлтәрнәччә. - Ред./

Юна уйәхенче Шупашкарти пәр предприятире вара юсавсар преса ёслеттернәрен инкек пулнә. Үнән 3 килограмм таякан тимәр пәр пайе вәлесе тухса пәр ёслен пүснек пырса ынан, йывәр амантна. Ёс хәрушсәрләхне пәхәннине цех пүсләхне айялланы.

Нарас уйәхенче саккәрмәш хутран лифт шахтине ўкнә строитель

тәләнмелле майпа җана чөрө юлнә. Шәтәка кашни хутра хунә хәмасем ынне ўксе, вәсene хүсса пынгыран өсө вилесен хәтәләнә. Строитель икә урине тә хүснә.

Лифт шахтине ўксе вилнә тәспәх пәлтәрхи қәрләх уйәхенче тә пулнәччә. Аңах арсын ынне ынелтен металл япаласем тиене тележка ўкнәрен вәл чөрө юлма пултарыман. Организаци гендиректорне условлә майпа 1,5 үзләхә ирәкәләхсәр хәвәрнә.

Үтә уйәхенче Шупашкарти Ленинла Комсомол ураменчи стройкәра 7-мәш хутран 39 ىулти каменщик ўксе вилнәччә. Ку тәсләхре ёс паракана строительство ёслене пурнаңланы чухне хәрушсәрләх правилисене пәхәншән, җавна май асәрханмасар ынна вәлнернәшэн айялланы.

2015 ىулхи қәрләх уйәхенче Шупашкар районенче пулнә инкек вара ҳүснәләх ёслене хәрушсәрләх правилисене паллаштармранан сиксе тухнә. Җавна май арсын трактора ёслене чухне урасар юлнә.

Производствара аманнисене хүтләс тәләшпе Следстви управленийе ытти органсеме пәрле маляшне тә ёслә.

**Олег ДМИТРИЕВ,**  
РФ СК ЧР управленийе  
ертүсинг аслә пулшыси.

Җак эрнере республикәра пәр хәрәсах педагогикари астанаңен професси конкурсөн кәсалхи ултә үснәртүснә палләртре. «Сүлтәләк воспитателә» - Җенә Шупашкарти 17-мәш ача садәнче тәрәшакан Татьяна Шавикова, «Чи класлә класс ертүс» - Куславккари 3-мәш вәтам шкулта ёслекен Ольга Полозова, «Сүлтәләк социалла педагог» - Шәмәршәри вәтам шкулти Ирина Ревунова, «Сүлтәләк педагог-психолог» Җенә Шупашкарти 1-мәш ача сачене ёслене Елена Визгина пулса тәчес.

«Сүлтәләк вәрентекен» ята вара Муркаш шкулениче тәрәшакан Алина Паладьевна ёнсә илчә.

- Шкулта ёслес өмәт ачаранах пулнә, мәншән тесен асанне тә вәрентекенччә. Әна пәхса-саваса хам валли тә җак сұла сүлләрәм. Шкулта 15 сүл ёслетеп ёнтә. Дилем илнә хысцән тәвәнләхә - ачасене юратнинче. 2009 ىулта тә эпә районта «Сүлтәләк вәрентекен» конкурса пәрремеш пулнәччә. Кайран ачапа лартәм. Үн хысцән конкурса каллех хүтшәнмаллине ётешсем тә пәрре мар калатчә. Малашне тә ёс пәтмest-ха, җанә тавәрмалли пүсләнать өсө, - тет вырәс чөлхипе литературине вәрентекен Алина Георгиевна. Ара, малашне ана Раңсәй шайенчи әмәртүсем көтесе-cke.

Җаваш Енән чи лайәх педагогесем ЧР Пүсәләхен премине тивәртре: «Сүлтәләк чи лайәх вәрентекен» - 150, «Сүлтәләк воспитателә» - 100, чи лайәх социалла педагог, психолог тата класс ертүс - 50-шар пин тенкә. - Вәрентекенсен хәрәрәм колективенче әсәрләк илкәтсем күрәнма пүсләнни савәттарать, - палләртре ЧР Пүсәләх Михаил Игнатьев үснәртүснә саламланы май.

Конкурс лауреачесен хушшине тә яшсем пуррине курма чаннипек кәмәллә.

Җаваш Енри Әсәрләк педагогесен канаше сәннине кәсал пәрремеш хутчен «Педагогикари дебют» конкурс иртре. Үнта вицә үснән сұлтан сахалтарах ёслекенсем хутшәннә. Үнән үснәртүсни Җемәрлери 8-мәш гимназири ют чөлхе вәрентекен Екатерина Солдатова пулса тәчә. РФ Халәх вәрнөвөне әсләләх ёсленесен профсоюзә ана Крымра иртекен «Тренерсен шкулә» тренинг лагерьне кайма путевка парнелерә.

**Татьяна НИКОЛАЕВА.**

«САВРА СЁТЕЛ»

## Сүсәр ачасене пулшыма

Җак эрнере Шупашкарти реабилитаци центренче «Сүсәр ачаплә җембесене социалла пулшы парасси. Саккуна җенәләх кәртни» ыйтупа «Савра сётел» иртре.

Қаңылччен сүсәрсene сүрт-йәрпе коммуналла хүснәләх тәкакеңене саплаштармашкан уйәхсерен 736 тенкә панә. Ку вәтам вицән 50 проценчепе танлашмалла. Аңах хүларисеме ялтисем пәрешкел түлемесечә. Җакна шута илсе йәркене улштарна. Малашне квитанцири түлөве шута илсе укса күсарса парәс.

Сүсәрсene реабилитаци хатәрәсеме тивәстреми ынчен социалла страхованы фончән региони уйрәмән пай пүсләхен ѿмә Оксана Мороз каласа кәтартрә. Пәлтәр сүсәр ачасен ашшә-амәшәнчен күме, ятарлә пүшмак, протез... илме 7 пин ытла ыйту ыйшәннә, вәсeneнчен 6 пин ытларахшне татса панә. Фонд сәнекеннине илмесен тә юраты. Үн пек чухне компенсаци ѿмне укса хушса лайәхраххине түяна тулать.

Сүсәр ачасен санаторири сипленесе сывләхә үснәртле май пур. Җапа путевка алла лекичен вәрах кәтме тивет. Җаваңнах социалла страхованы фончән региони уйрәмән тәп специалисчә Евгений Колесников чөртә тәрсана ятарлә документ хатәрәмемлә мәррине аса илтерет, мәншән тесен ана кашни сүл ёслетмелле. 2015 ىулхи қәрләчән 1-мәшәнчен җамәлләхпа усә кураланын 1483 путевкәпа тивәстреме, вәсeneнчен 159-шәпе ачасене санаториye вырнаштарна. Халә, сәмахран, 2013 ىулта черет ыйшәннисене путевка парасә. Бюджетран уйрәкан укса пурне тә путевкәпа түрх тивәстреме сүтмest.

Сүсәр ачасен килте тә, шкулта тә пәлү илме ирәк пур. Вәрнекенсен ашшә-амәшә җембесе ача саче майлә җембесе шкултә йәркелесе ярасшан. Үтти регионта җак программа әнәңтә өслепечә. Апла тәк вәсene опычепе усә курма пулать. Җаваңнах Җаваш Республикариче ача правине хүтләкен уполномоченай Вячеслав Рафинов күйтәва сүтсе явашкан «Савра сётел» хүшшине тәпәрхутчен пурнаңа кәртме шанәс пур.

Марина ТУМАЛНОВА.

Ака уйәхен 29-мәш - Җаваш Республикин патшалых символесен күнө. Вәсene 24 ىул каялла үснәртле конгрес килет. 1992 ىулта пәлтәрнә конкурса вун-вун ёспен Элли Юрьев хатәрлене ялавпа герба сүйласа илнә.

Җаваш Республикаин патшалых ялавә сарапа йәркән хәрәләх тәләшпе. Сарап - хәвәл ытти, вәл пурәнма вай-хәват параты. Геральдика каллех түләнәнле.

Ака уйәхен 25-мәшәнче, Җаваш чөлхи күнәнче, Шупашкарта Иван Яковлев палләх юмәнче ялана кәнә митинг иртре.

ЧР культура министрән тивәсесене

пурнаңлакан Константин Яковлев үтти халәхпа түслә пурәнмалли, хәмәрән күлтүрән аталантармалли җинчен каларә. ЧР Патшалых Ка-

нашнен комитет ертүс Петер Краснов 18 ىул каялла, Иван Яковлевич үтти халәхпа түслә пурәнмалли, Раңсәй концерт заленче пысак ыйш-

па уяв йәркеленине аса илчә. Җаваш наци конгресен президенчә Николай Угаслов җавашан вайлә, ёсре малта пулмалли ынчене чарәнса тәч.

- Чәвашла каласса Иван Яковлевича хисепленине кәтартмалла. Ачасене, мәнүкене тәвәнла чөлхепе хүтшәнма вәрентмелле, - терә ЧР вәрнүү министрән ѿмә Светлана Петрова.

Җаваш халәх поэчә Юрий Сементер ларусеме канашлусене чәвашла ирттерме сәнчә. «Амәшән чунә» сәвва күссүль түхмалла вуларә вәл. Леш

тәнчерен курма килнә хәрәмән чунне ачисем җавашла кала манни җава-

тери хурлантарать.

Җаваш халәх поэчә Валери Туркай 2013 ىулта Иван Яковлев үтти халәх тәрәхкәннә үтти үйәркеленине аса илсе сава вуларә.

Уявра Патриархамәрән Халалне иттегерни җава төркеме үтти вырәнлә пулчә. Вәл вәрентсе калани кашинех тәрәс үтүләс илме пулшыаш.

Митинга килнисем Иван Яковлев палләк умне чечек кәшләшсем хүчәс. Уяв программине эстрада артистичесем малалла тәсре.

Диктант текстне яланхиллех наци радиовен түрә эфирәнче е официалла сайтәнче итлеме май пулчә.

Малтанхи кәтартусем тәрәх, қаңыл акция 6 пин ытла ыйшан хүтшәнчә. 2013 ىулта - 2300, 2014 ىулта - 3700, 2015 ىулта 4305 ыйшан пулнәччә.

Марина ГРИГОРЬЕВА, Татьяна НАУМОВА.

## Тәвән чөлхене пәлтәр-и?

Шупашкарта пурәнкансем текста И.Яковлев ячәллә ЧППУра, И.Ульянов ячәллә ЧППУра, ЧР Вәрнүү институттәнчә, Н.Никольский ячәллә професси коллеженче итлеме пултарчә. Кунта 335 ыйшан килмә кәмәл түрә. Диктант ыйрасене районсеме хуласенчи шкулсендеше тә ыйшәнччә.

Йәркелүсесем қаңыл диктант ыйраса Александр Артемьев «Җәкәр хәкә»

повесен сыйлакне сүйланы. Асайнан текст наци шкулесен вәрнүү программине тә пур.

Диктант текстне яланхиллех наци радиовен түрә эфирәнче е официалла сайтәнче итлеме май пулчә.

Малтанхи кәтартусем тәрәх, қаңыл акция 6 пин ытла ыйшан хүтшәнчә. 2013 ىулта - 2300, 2014 ىулта - 3700, 2015 ىулта 4305 ыйшан пулнәччә.

# ТЕЛЕРАДИОПРОГРАММА

ч, 2-8

## 2 тунтикун

**1 КАНАЛ**  
 19.00, 3.00 х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ОХОТЫ»  
 16+  
 20.50, 4.40 х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ РЫБАЛКИ»  
 16+  
 22.50 х/ф «ОСОБЕННОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ» 16+  
 12.15 «Временно недоступен»  
 16+  
 14.35 «Инна Макарова. Судьба человека» 12+  
 15.35 х/ф «БЕЛЫЕ РОСЫ» 16+  
 1.40 х/ф «АБАЛЮ» 16+

### СТС

6.00 Мс «Люди в черном» 0+  
 6.30 «Взвешенные люди»  
 Второй сезон 16+  
 8.30 «Смешарики»  
 9.10 Мс «Фиксики» 0+  
 9.45, 2.05 х/ф «ЗНАКОМСТВО С РОДИТЕЛЯМИ» 0+  
 11.50 х/ф «ЗНАКОМСТВО С ФАКЕРАМИ» 12+  
 14.05 х/ф «ЗНАКОМСТВО С ФАКЕРАМИ-2» 16+  
 16.00 Шоу «Уральских пельменей». «Хочу все ржать. Часть II» 16+  
 16.30 х/ф «ПЕРВЫЙ МИСТЕРИЯ» 12+  
 18.50 х/ф «АНГЕЛЫ ЧАРЛИ» 0+  
 20.40 х/ф «АНГЕЛЫ ЧАРЛИ-2» 12+  
 22.40 х/ф «ВАСАЛИ» 16+  
 2.30 х/ф «ЖИВОТОНЬ» 12+  
 4.05 «Кадров» 16+  
 5.35 Музыка на СТС 16+

### РОССИЯ 1

5.00 х/ф «НЕВЕРОЯТНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ»  
 7.05 х/ф «НЕ БЫЛО БЫ СЧАСТЬЯ...» 12+  
 11.20, 14.20 «Днем рождения, Алла! Юбилейный концерт Аллы Пугачевой»  
 14.00, 20.00 Вести  
 16.10 х/ф «СКАЛОЛАЗКА» 12+  
 20.35 Т/с «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+  
 0.30 х/ф «КРАСАВЕЦ И ЧУДОВИЩЕ» 12+  
 2.55 х/ф «ЖИЛ-БЫ НАСТРОЙЩИК...» 4.00 Концерт симхи

### Чайш Наци телекураве

6.00 «Чебоксары - город славы трудовой» 12+  
 9.00 «Я люблю Чувашию» 6+  
 9.15 «Сердце отдохнуло» 6+  
 9.30 «Моя песни - творцы моей судьбы...» Концерт А. Ульяниной 12+  
 12.30 «ПАРУ СУЛАТАЛЁК» Чайшава кусары фильм 12+  
 14.00 «МАУГЛИ» Чайшава кусары фильм 12+  
 15.30 «ЮРасен кори» Концерт 6+  
 17.30 «Там тинёв чечексым» Самарканд театрён спектакль 12+  
 19.30 «Иксёллии салукисем» Концерт 6+  
 22.30 «Эмэр иртет, кун юлат» Илемпэ фильм 12+

### Чайш Наци радиове

6.30-7.00, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 22-10.22-30 Таван юрб-кёй, 12+/  
 7.10-8.00 Янра, юрб/ хит-парад/ 12+/  
 11.10-15.10, 15-15.30, 16-10-16.30, 20-10-20.30, 21-10-21.30, 22-10-22.30, 23-10-23.30 Йорб вайчар, 12+/  
 23.20 X/ф «МАДАМ НОБЕЛЬ, ЛЮБОВЬ РАДИ МИРА» 0.05 «ПРО ФЕДОТА СТРЕЛЬЦА, УДАЛОГО МОЛОДЦА» 20.50 Хрустальный бал «Хрустальной Турандот» в честь театра «Ленком»

21.50 Спектакль «ЮНОНА» и «АВОСь» 23.15 X/ф «МИЛЯ ЧАРИТИ» 2.35 Играет Валерий Афанасьев

### НТВ

5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+  
 6.00 х/ф «МОИ ГРЕХИ» 16+  
 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегона  
 19.20, 20.10 Т/с «СЕМИН. ВОЗМЕЗДИЕ» 16+  
 16.20, 19.15 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ» 16+  
 22.30 «Все звезды майским вечером» част 2-я 12+  
 0.15 «Афон. Русское наследие» 16+  
 1.15 Главная дорога 16+  
 1.55 Квартенный вопрос 0+  
 2.55 Дикий мир 0+  
 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+

### ТВЦ

5.55 X/ф «МОЛОДАЯ ЖЕНА» 12+  
 7.45 X/ф «ТАЙНА ДВУХ ОКЕАНОВ» 12+  
 10.40 Д/ф «Любовь Орлова. Двуликая и великая» 12+  
 11.30, 21.00 События 14.45 «Постскриптум» 16+  
 12.50 X/ф «Семь сестричек» 16+  
 13.50 X/ф «ГРФ МОНТЕ-КРИСТО» 12+  
 17.10 х/ф «ВЗГЛЯД ИЗ ПРОЛОГА» 12+  
 21.15 X/ф «ТЕСТА НА Любовь» 12+  
 0.45 «Право знать!» Ток-шоу 16+  
 1.55 X/ф «КАРНАВАЛ»

### REN-TV

5.00 «Документальный проект» 16+  
 5.20 «Территория заблуждений» 16+  
 7.00 Т/с «МОРСКОЙ ПАТРУЛЬ» 16+  
 15.00 «Закон о водных ресурсах» 16+  
 18.00 «Следствие в лицах. Ефросиньи Полотская» 16+  
 20.00 «Закон о водных ресурсах» 16+  
 22.47-13.00 Сурхай кёвәсем

## 3 ытларикун

### 1 КАНАЛ

5.30, 6.10 «Россия от края до края» 12+

6.00, 10.00, 12.00 Новости 7.20 X/ф «БЕРЕГ» 12+  
 10.5 Т/с «ВРЕМЕННО НЕДОСТУПЕН» 16+  
 12.15 «Временно недоступен» 16+  
 14.35 «Инна Макарова. Судьба человека» 12+  
 15.35 X/ф «БЕЛЫЕ РОСЫ» 16+  
 1.40 X/ф «АБАЛЮ» 16+

### СТС

6.00 Мс «Люди в черном» 0+  
 6.30 «Взвешенные люди»

### РОССИЯ 1

5.00 х/ф «МИНИНО»

7.00 X/ф «НЕ БЫЛО БЫ СЧАСТЬЯ...» 12+

10.50 «Не только о любви»

12.00 Концерт Николая Баскова

13.10, 14.20 Ашигла и Компания 16+

14.00, 20.00 Вести

16.10 X/ф «СКАЛОЛАЗКА»

20.35 Т/с «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

0.30 х/ф «СКАЛОЛАЗКА»

12+  
 20.35 х/ф «Уйти, чтобы ВЕРНУТЬСЯ» 12+

АПАЧЁ ТУТЛА ПУЛТАР

Мәнкун

400 грамм  
тăппăрч, 400  
грамм хай-  
ма, 200 грамм  
шурă шаккалат,  
14 стакан сёт,  
типётнë улма-  
сырла, цукат кирлे.

Ирелтернë шурă шаккалата сётпе пăтратмалла. Типётнë улма-сырла шутермелле. Тăппăрча хаймана, шурă шаккалата, цукат, типётнë улма-сырла хуташтармалла. Шывна яйетнë чык татăка ала е ятарлă форма тĕпне сармалла.

ПАХЧАÇÄ КЁТЕСË

## Тымар мукашкансан

Купаста тымар ёулленех мукашкананать. Сăлтаве мэнре-ши?  
Л.ВАСИЛЬЕВА.

Тăппара кăмпа чире - кила - пуррипе чыкханă ку. Вăл чылай чухне тăпрана тислекпе лекет. Мукашка тутлăхлă япаласене çăтнице пула ёулла та, кучан та ўсейимесçе. Вëсем типесçе, сарахасçе. Килăпа апракан купастана кăкласа ывăтмалли чеç юлаты. Ана тăприпех тăплăтармалла, айккine илсе кайса сунтармалла. Чир-чёрпе кëрешме түрх тытăнмалла. Йăран чинчи шăтăка маргандовка шывпене дезинфцилемелле. Кëркунне унта йăвăç кëлë е акшар сапмалла. Çак вырăна 5-6 ёуллă та купаста лартма юрамасть, çавăн пекех хëрес чечеклисене - редиса, кăшмана, çарăка - та унта күсарма тăхтар.

Купаста калчи лартнă чухне тымарне тăмпа кëле хуташтарнă ирёлчеке чиксе кăлармалла. Çере акшарпа апратлантармалла: пёр тĕме - 30-40 грамм, экстрасолла е фитоспоринна шăвармалла. Йăрана çум курăкран, уйрăмах хëрес чечеклисенчен, тасатсах тăмалла.

ХАЛАХ САНАНИНЧЕН

## Хăсан акмалла-лартмалла?

Кăчăк эрнинче, юнкун тата шаматкун лартсан ёрулми час чёрет. Çуркунне хăвăрт килсен купастала сухана Аслă типен тăвattămăш е пиллекмëш эрнинче лартасçе.

Енчен тă çуркунне кая юлса килсен асан тÿснë эрнен юлашки куненчене, уйрăмах шаматкун, пахчасимëш лартма-акма юраты.

Хëвелçаврăнăша шаматкун хëвель тухиччен е ансан акмалла. Çав вăхтара калаçмасçе, хëвелçаврăнăш вăрри чимесçе.

Кăчăк эрнинче кăшман акмаçе.

Пăрсаны асан тÿснë эрнери кëçнерниун е шаматкун aka уйăхен вëçенче е çу уйăхен пусламăшнене акмалла.

Кишëр вăррине ир-ирех шутермелле. Ана çын курман чухне акмалла.

Пасар куненче е ытларикун кавăн лартасçе.

Хăва «кăтрансан», нарцисс ёурлансан редис, купаста, салат, ўçкăшман, кольраби лартма вăхăт çитнë.

Çемëрт, упа палане ёурлансан ёрулми лартмалла. Чие чечекленсене куккурус, укроп акмалла.

Шëшкë, фиалка ёурлансан кишëр, петрушка акма юраты.

Шапа кваклатсан сёлë сапма тухмалла. Улмуçи чечекленничене акса пётермелле.

Палан чеçке ырни хăярпа помидор, кавăнпа патиссон акмалини аса илтерет.

ТЁКЁР УМЁНЧЕ

## Алă варалансан

Пахчара ёçлене хыççан алă ўтне чине тăрсах тасатмалла.

100 грамм 3 процентлă водород перекисне 10-20 грамм нашатырь спирчепе хуташтармалла. Унтах шёвĕ супăнъ е савăт-сапа çумалли хатĕр ямалла. Лайăх пăтратмалла. Алла çан шёвекре ислетмелле. Хуралнă çуркалчак-сем йăлтак тасалаççе. Юлашкинчен шывна çумалла та крем сёrmелле.

## Сёпре пулăшать

Çыç вăрэм та çара пулăр тесен сёпре маски тумалла. Унра минералпа витамин нумай, çавăнпах вăл хăть та мэнле чыçшён тă усăллă. Сиплев ѹёкинне пăхăнсан çыç часов çаннипех тă сёпре чинчи пек çитнë.

1 апат кашăк шыв, 1 апат кашăк сёпре, 1 апат кашăк сахăр, 1 апат кашăк пыл, 2 апат кашăк сарă пăрăç кирлë. Çепрене ѡшă шывра ирлтермелле тă сёпре пулăшать.

малла. Йăсме пусласан пылла сарă пăрăç ямалла. Хуташа пуса тата çыç тымарне сёrmелле. Полиэтилен çатăркапа витмелле, ѡшă çыхмалла. Сехетрен пуса çумалла.

30 грамм типе сёпре, 2 апат кашăк пăрăç настой, 1 апат кашăк шыв кирлë. Çепрене малтан шывра ирлтермелле, унтан настой ямалла. Маскана пуспа çыç тымарне сёrmелле тă полиэтилен çатăркапа тата ѡшă алшăллипе чёркемелле. Пăрăç настой пуспа çунтарасран çыхланса маскана 20 минутран ытла тытмалла мар.

## Пёркеленчёксенчен – ешёл çимëс

Ешёл çимëс тата йăсне сёт ѿте кирлë элементсемпе пуйнлатаççе.

Пёр çыхă петрушка, 50 грамм ўçнë сёт, 1 апат кашăк олива çавă кирлë. Петрушкана вëттмелле, ѹçнë сёт, олива çавă хушмалла. Лайăх пăтратмалла та пите сёrmелле.

КАЙАК-КЁШЁК

## Чёпсем валли

Нумай пулмасы бройлер чёпсем туйнатам. Кăштахранах варвittие ерчëç, виççеше вилчëç. Пёчёксерене мэн çитермелле, епле сиплемелле-ши?

Л.ФЕДОТОВА.

Фуразолидон эмелe /пёр чёпсем пулмасы/ тата вар-хырäm ёçне лайăх витём күрекен препарат /пробиотик/ памалла. Çавăн пекех турăх, йогурт, тăппăрч, сёт юр-варён ѹçнек ытти çимëс тă юрăхлă. Чёпсеме тăппăрч, урпа, куккурус кëрпесемпе тăппăрч, сунтармалла. Типётнë сёпре тă юрăхлă. Кăмпăка, вëттмелле чула та юрăхлă сакхака.

ВУЛАКАН СЁНЕТ

## Циститран

Вëттён туранă 6 сухана тарăн савăта ямалла, 1 литр вëри шыв хушса хупă савăтра вăйсăр çулам çинче 20 минут вёртмелле. Сивëнсен сăрăхтармалла. Сухан шывне сивëтмëшре упрамалла. Ирхине выç варла пёрер стакан ѡшăтса ёçмелле. Халăх мелёпе чир иртиченех сиплемелле. Шăк хăмпи тĕллëнч туртса ыратма пултарать. Çакă унта пустарнăн лаймака вырăнтан тăпраннине пёлтерет.

Елена ДМИТРИЕВА.

## Ура мăкăлмасан

Пёр витре сивë шывра пёр пачка тăвар ирёлтермелле. Мăкăлтана урана çак хутăша чик-

мелле. Сивë – ыратнине, тăвар ура шыçнине ирттере.

Мария КОНСТАНТИНОВА.

## Сахăр виçине йёркелеме

Вунă лавр çулчине виçë стакан вëри шыва ямалла, икë-виçë сехет тăплăтармалла. Çак хутăша куллен виçшер хут çуршар стакан ёçмелле. Вăл организми сахăр виçине тă, юн пусмăне тă пёçкелет.

Надежда БОРИСОВА.

Халăх мелёпе сиплемиччен тухтăра панашламалла.

ЫЙТУ-ХУРАВ

## Качака ачашланине юратать

Качака мэншён тёкешет-ши? Ана мэн чухлë шыв ёçтермелле? Вильăх сунă чухне тă тапкалашать – сăлтавне пёлесчё. Пирус тĕпĕ чымласа наркăмашланмасть-ши вăл?

Валентина С.

Качака таки пёçкелх тёкешет. Хуци вара ѡна ачашлаты, унпа пёрле вылять. Çакана кăмăллакан выльăх çитëнсене тă сёкешет. Ун чухне ѡна ку йăларан хăптар-

ма йăвăç. Çавăнпах качакана тёкешмелле выляма хăнăхтармалла мар.

Ана ирĕн-каçăн 3-4-шар литр шыв кирлë. 10 градусран сивë

реххине ёçтермелле мар, унсăрăн качака чирлеме пултарать. Ас тăвар, күллениçкен ерес хăрушлăх пур. Качакана пёр вăхăтра çитерме, ёçтерме тăрăшмалла.

Сунă чухне лăпкă тăман выльăха çапма, вăрсма юратма. Ана ачашламалла, унпа çепëççен калаçмалла. Малтанхи вăхăтра хыçалти сылтăм урине çыхса пăхăр. Сахăрла, панулимипе, сухарипе унăн кăмăлнне тупма пулать. Качака сума лараканнăн чёрнине касмалла, унсăрăн вăл çиплине чёрмелеме пултарать. Путекëсене тăн патне кăларма юраты. Амăш пёçкесене çуланă вăхăтра сума пултарăп. 10-12 кунранах качака лăпкă тăма пуслă.

Пирус тĕпĕ чымласан качакана тăвар тата пурă лартса памалла. Пёр качакана куллен 6-8 грамм тăвар кирлë.

УСАЛЛА КАНАШСЕМ

## Стенана сăн кёртме

Пўлëмри температура улшанăвне, нўреке пулма стена е мачча кăвакарма пуслать. Çак вырăна хăвăртака тасатма май пур. Аптекăран илнë фурацилин чеç кирлë. Вăл бактерисене пётерме пулăшë.

## Шăккалатпа варалансан

Шăккалат лекнë вырăна сивë сёпте ѹçнеке вăрах сăтăрмалла. Çак япалан малтанхи тесне тавăрма пулăшë.

## Кивë пушмакран

Вăрэм кунчаллă тир пушмак çётёлчë-и? Ана кăларса пăрахма ан вăскăр. Унăн çылти пайëнчен пушмак тĕпне хумалли касса кăларма пулать. Вăл ѡшă тытë, урана тарлаттарм.

ЧУНРИ

## Суран түрлөнө-ши?

Упашкапа пёр җавартан пурэннәран пире ялта ёмсанатчёс те пулё. Эрех ёсмест, пирус туртмасть, укса ёслесе илме пултарать мәшәрәм. Чах-чеп вёссе қасаймы хитре үрт-йөр җавәртәмәр. Хәрсем Шупашкарта аспә пёлү илеңчё, пёри шәл тухтәрәп, тепри экономист пулласшән. Хамәр тәрәшүләхпа вая пулла туләх пурәнатәр. Үрсөр иртсен те пирен килте ёс вёслемест. Картиш тули - ёне-сурәх, уйра гектар-гектаре пахча չимәс ҹитәнет.

Анчах та нумаях пулмасть чёрене ҹуракан хыпар илтрем. Ман упашка ялти печчен хәрәрәмпа ҹыхланса кайнә-мән. Җут тәнчे пүсәм ҹине йәтәнса аннәнах түйәнчә. Шанчак юлашкынчен вилем ҹав, малтан ҹакна ёненесек килмерә. Вут ху- масәр тәтәм тухмасы тесчё, эпё ҹес кая юлса илтнә, ял тахсанах көрләт-мән. Иккәшә машинәпә вәрманалла, район центрне кайнине тәвансем те пәрре мар күрән. Хәрәмсен хәлхине те тахсанах кәнә, мана ҹес пашәрхантараас темен. Хам ҹине тәкәртән те пәхассам килмest, ытла хытә хурланнәран пёр үйәх-ра пите шуранка сән ҹәрәп, көлеткем ҹине хәлрә шатра тапса түхрә.

Мәшәрәпа чёнсә калаңмани уйәх ытла та пуль. Ҫуркунне ҹитнә май хүчәләхра темән чүлә һёс: пахса суха- ламалла, ҹимәс лартмалла... Көчек көтү черечө ҹитет. Вәлпүрин ҹине те алә сүл- нән түйәнать. Пәр-пүрине канашласа малтан пур ёссе те пёрге пүсәнәканчә. Халь кил-ҹуртра вырәнтан йәп те хуска- тас килмest. Вәл аңта каять, аңтан килет

- ёна та пёлмest. Чөре ҹечепе қаснә евәр ыратать. Ҫак суран хәсан та пул- лин түрлөнө-ши? Сөтел хушшине апап ҹиме те пёрге лармасләр. Ялти юхха хәрәрәмпа уләштарчә мана. Мәншән, мәнпене начар эпё? Айкинелле чуннине хать мана систерес марчә. Әслә арсын вәртән ҹүрет тесчё, ку ман тәмсаях ҹав. 50 ҹултан қаснә хысцән иртәхме ты- тәнчә. Эпё чунтан юратнә, ёненә ёна.

30 ҹул пёрге пурәннә мәшәрәпа пёр кунра ташман пулса тәтәмәр. Ҫурхи кун илемне те түймасләп халь. Аңта та пуллин тухса кайттәм, анчах та кама кирлә-ши эпё? Ҫакан чухлә пустарнә пурләхә шел. Хәрсene те амәшә, та- ван кил әшши кирлә. Упашкапа йайлт сивәнтәм, каять пулсан пёр кун та түт- масть ташманнә ёна. Ҫул үçә. Кашни хәрәрәм тәрләрән, эпё хама сүйнине ниепле те каңаймасләп. Унпа ҹенә пурнаш пүсламашкән вай-хал ҹитмest. Вәл ман- шән текех ҹук.

Иккәшә те айәплә. Юххана чупма ҹараймән. Ман упашкана та ҹав хәрә- рәм патне никам та вайпа сөтәрәс кай- ман. Юмәс тәрәх ҹүрәмest, пәснине, тәшмәшленнине пирен ҹемьеरе никам та ёненмен. Пәтәмпех ҹынран хәйән- чен килет.

Ял халәхне тәләнтерсе хамәртән ҹес күлтартәмәр. Пирен халь хәрсene мәшәрләнтарасси, пулласләх пирки шу- хашламаллачә. Урама шәв-шав кәлар- ма кирләччә-и? Эпё ҹес мар, ачасем та ҹупкән ашшәнчен сивәнчәс.

Ирина П.

АХ, АНЧАХ

## Кәвак күс ҭыткәнәнчө

«Хронический» сәмака чавашла «вәраха кайнә» тесе ҹурагатпәр. Чөлхесәсемпе та, түхтәрсемпе та тавлашас кәмәләм ҹук, ҹапах та ман- нән «сывалми» тесе калассам ки- лет. Тата та тәрәсрөх - «сыватма- май ҹук». Юрату ҹирки каланә чух- не вара «нихәсан та» сәмака хүшәт- тәм. «Чир» тата «юрату» пёр евәрлә- те, пёр пәлтерешлә сәмаксем та- мар паллах, анчах ҹак түйәм ман- шән - чәннихе те чир. Вәт мисе ҹул иртәрә һәнти үнтанна - ҹаплах чөр- рен тухмасы. Антибиотик пуллинчә чун асапәнчен. Ҫук! Эппин, нихәсан сипләмии чирех вәл маншән.

Юратава ҹенә юратула сиплә- мелле тесчё-и-ха? Ҫук! Суя ку. Ҫак калараша юлашшам та илтнә пул- лас, вәл, мана пуләшшас шүхәшлә- скер, ҹак «месләтпө» усә ҹурса пә- хас терә күрәнать. Ҫапла пёр кунхи- не мана ращана ѹәлтәрпе ярәнма чөнчө хайхи. Пәччен тунсәхлә имеш. Ҫапла пулмасәр - єсри ҹүр коллекти- ва «туртса» кәларнә унта. Әмәртәва хатәрләнечә иккен. Вәсene курсан ѹәлтәрә сырмада шүхәшламарәм та, сумкисене хураллакан та кирлә вәт.

Каялла-малалла ҹүрәсө յәләх- рәм һәнти, шәнма та түтәнәтәм. «Ак, пёри ман ённелле килет», - пәчкән ачана тетте панә пекех хәпәртесе ўкәрәм. «Шәнмарәр-и? Вәри чей түтәрәк ақә», - ман ённелле термос тә- сать ҹакскер. «Эсир вара?» - ыйтә хуравне «шыраса» қаччә ҹине пәх- са илтәм. «Ай, күсү епле кән-кәвак!» - ҹутах сасәпах персе ярәтәм. Түп- пек - пәләтсөр, таса... Ачани пек

йәваш, тен, айвантара та.

Ҫав күс түткәнне лекнине ѡнлан- са та ѡлмарәм вәт. Тепер шәматкун кинона чөнчө Сашук. Юрату ращана мар, кинозалра әшә хать. «Пырсах иләп» тәнәрән турткалашса тәмә- рәм. Уява вали тесе түйәнә кеп- сене хәсан тәхәнәс тата?

Ҫук, астумастәп - мән ҹинчен пүлчө ҹав фильм. Шүхәшәмсемпе та- та инсөтрөчө ҹав эпё. Алран сөтәнниле кәнә экран ҹине пәх- са илтәм. Фильмра - чуптунә са- мант иккен.

Тахсан темиже ҹул каялла Алюш- па спектакль ҹапла пәхса ларни аса килчө: вәл - юратавәм, нихәсан си- пләмии чирәм - мана аләрән тынни, пиртән ачашшан сөтәнни. Кашни күн төл пулайман унпа. Ачах та- ҹаста инсөтрө пулсан та - ҹумрах пек түй- анатчә.

Пәррехинче, тем сиксе тухнәччә һәнти үн чухне, Алюша пите курас килчө, үн ытамәнчө хүтләх тупасса пәллеттәм. Амәшә патне Ҫемәрләе районне кайнәччә вәл үн чухне. Ҫенә ҹүрт ҹекләтчәс вәсем - ёссе ҹүләр-яләр пәрахса Шупашкара тух- са килеймән. Ҫавәнпа шәнкәравла- марәм та. Ачах та вәл ҹав қас алә- кран шаккасан тәләнәтәм чанах та. «Район центрне кайнәччә. Ӯвән- нәччә та - ҹывәрса ҹайсан водителе вәратма ыйтәм. Вәл вара ман са- махсене пёр хәлхаран чикнә та та- ҹинчен кәларнә. Шупашкарта тин вәртән вәт», - ҹаласа кәтартать савнисәм. Маншән унән сәмак- сем пәлтерешлә та мар. Эпё вәсene,

чанниле, тәнламастәп та. ёна кур- нипе, вәл манпа юнашар пулнипе - чи телейлә ҹын эпё. «Эпё сана чун- ран кәтниле эсә халә кунта. Темә- ние асамлә вай сана ман патне илсе килч...» - тесе шүхәшласа Алюша ытәраймасәр сәнарәм. Вәл та күс илмесәр пәхрә ман ҹине... Чи савәк самант. Ачах пәләймәрәм шү- шәнәха хаклама, упраза хәварма.

Э-э, сәмакхам та тәсәлләс кайрәп- пас. Киноран тухсан «сут ҹанталәк- па киленер-ха» тесе ҹуранах утас терәмәр. «Ак ҹаканта пурәнатәп эпё», - шартах сиктерчө ҹакчә тәрү- ках шәпләхса сирсе. Чей ёсмә көрсө тухма сөнчө ҹакскер - шәнса кайнә- скер турткалашса тәмәрәм. Чирлес- рен тесе бальзам шүхәш чейе. Тут- ла та иккен капла. Ура лаштака кайрәп. Диван ҹине меллә вырнашнәскер епле тәләрсө кайнине та сисмен. Ҫурсөр варринче киле кайма тапа- ламалла-cke. Түсәм вара сәмәрлә-

пес. Ҫак күнран пүсланчө вара: атә унта, атә кунта... Турткаланнин- чен усси ҹук. Ләпкәләх ҹүхалчә пурнаш-мәр. Пёр чиртән сипленес- терәм та - хәпма пәлмен тепер «ви- рус» ҹакләтәм пулас.

«Ырәп ир пултәр», «Апаچ тутлә пултәр», «Тутлә тәләкsem сана»... Ӯнән-нәччә та - ҹывәрса ҹайсан водителе вәратма ыйтәм. Вәл вара ман са- махсене пёр хәлхаран чикнә та та- ҹинчен кәларнә. Шупашкарта тин вәртән вәт», - ҹаласа кәтартать савнисәм. Маншән унән сәмак- сем пәлтерешлә та мар. Эпё вәсene,

ЭХ, ҪАМРАКЛАХ...

## Ача «түңянсан» . . .



- Упашкәрпа иксәрән пёр-пәрне юратма майдә төк пулә-ха, - пач кәтмен ҹәртән каласа хүчә пёр күнхине тантәшәм.

Нина мәншән апла сәмакхланине мал- тан пачах ѡнланмарәм. Эпё пёлменинне ѡнкарать-ши? Вәртәнләх пур-ши? Нивушлә Мишана урәх хәрәрәмпа күрә? Кәске хуш- ража пүс мише шүхәш киле пәтранчә пуль.

- Мәншән апла калатан?

- Ара, сирән ачасем пәчәк-cke.

Каллех ѡнланмасләп-ха. Ара, ывләмәр- па хәрәмәр пире юратма мәншән чәр- мантаралла? Шәпах пёр-пәрне савнине ҹуралнә-cke вәсем - тәпренчәкәмәрсем, тел- леймәрсем.

- Ара, эпё ҹасхи юрату ҹирки... - сәмак- ха хәш енне пәрнине тинех систерчө Нинук.

Ун ҹине каллех тәләнене пәхатәп. Ара, упашкапа иксәрән хүшәмәртә вәртәнләх-ра упранмалла-cke. Түсәм вара сәмәрлә-

пәрне ыталаса чуптума чәрмантарнә-ши? Калама та хән.

Ви-ә пүләмлә хваттерте пурәнаш- ҹә Гальәсем. Арсынпа хәрәрәм хүшшини хутш- ну пирки каласи сәмәрләр пупин та сәмак- хүчәләр иккәшә ачисенчен урәм пүләмләр ҹывәрнә ёнтә. Тепер тесен, пёр пүләмләр пурәнәкән ҹемье та сахал мар. Вальәнах илер, упашкапе пёр пәчәк кәтес- ре пурәнәкән ви-ә ача ҹуратрәп. Нумаях пул- масть ҹес хваттер түйәнчә.

- Пирен та хваттер түйәнма вәхәт ҹитрә- тәр. Ача ҹуратсан общежити пүләмәнчә ви-ә ҹынна тәвәр пулә... - сәмакхам пачах урәх енне пәрчә түсәм.

Нинук анне пулма хатәрләнет иккен. Ма- лашне мәшәрәпә иккәшә пёр-пәрне епле «юратасси» ҹирки халех күлянать мәнтарап.

**Мария И.**

Шупашкар хули.

ПУЛАТЬ ВЁТ!

## Промлейбусра . . .

Иван Иванович килне ёс- рен кая юлса таврәнчә. Күн пекки халиччен пулманчә. АраШәмә ёна аләкүмәнчө кәтс- илч.

- Мәншән тин ҹитрән?

- Таврәннәшән та савән- мала... - түтәнчәләрхәра та- вәрчә үпашки.

- Эсә ҹаста калпа?

- Ӯсәрән паплах.

- Ҳәвән ҹине пәх-ха, - тәкәр үмнене пырыса тәратәрә ҕана арәмә. Ҫавәнтах түмә тавра ҹынаннә һәрәпәрә. Машина ҹаста? - тәләнчә вәл.

- Машинәнә юсама кайса- патәм. Троллейбуса нумай кәтме ти- вәрә. Ҫавәнтах кай- юлтәм, - пәлтерчө мәшәрәп.

Арсын хәй та сисмерә - араШәмә ёна ыталаса чуп түрә.

- Мәншән па-са-ка-ла-мас-тән?

- троллейбусра тем та пёр сик- се тухма пултар- нине ѡнланса тинех ача- шаш-шән кала- сма пүспәрә хә- ра-рәм.

**В.НИКОНОВ.**

САНӘН ТУСУ ПУЛАМ-И?

Эпё Аркадий ятлә, 39 ҹулта. Ялта пурәнатәп, ёсқөп ирт- ҹистәп. Мускав тәрәхнәне ҹүртәп. Ҳа- ҹат урлә 30-40 ҹултә хәрәмән- ше паллашса ҹемье ҹавәрмә шүхәшләтәп. Тел- ֆон





- Тин кана ёралмие нәрәран эмел сапнәччө - хысчанах үмәр үсүса кайрә. Мәнле шухашлатан, нәрәсем вилсе пәтәш-ши?

- Пәтәш-и е үк-и, калаймас-тәп, анчах та сывләхә вәсен хавшатех...

\*\*\*

- Алла хысчан үурнаң пусланынан кана-ха, - тет арсын тата алла грамм хушнә май.

\*\*\*

Эпә доллара астума пусланын чухне вәл 6 кәнәччә-ха, унтанды 76 үтәрә. Пүрәнмалли нумай юлмарә пулә ёнтә унай...

\*\*\*

Пирен хушара питә пултарулә ачасем пур. Каләнәр, Сергей - амби-декстр!

- Кам?  
- Сергей тәтәп-чеке.

\*\*\*

Арәм шәнкәравлаты. "Итле-ха, ёсрен таврәннә чух үсүла май қалласи е катлет түнх-ха. Эпә кашт каярахта үтәп, ёралмии нимәрә пәсепрәп". Катлет түнсанса килем үтәп, каллех - шәнкәрав. "Мән түнхтән? Катлет-и? Питә аван. Ашала-ха ўна, эпә үтисен нимәрә хатәрләп". Ашаларәм. Телефон каллех сас парат. "Ашаларән-и? Маттур! Эпә үтисичен ёралмии шурат-ха, нимәрә тәвән". Алла үсече тыгрым. Телефон вара чарәнма шухашламасты тө күрәнать. "Шыв лартса яр-ха - вәхәт ан ирттәр, үтисен түрхә ёралмии түмә пүсләм". Шыв вәрәм кече, ёралмии тө писрәп, ёнтә арәм патне хам шәнкәравлатан. "5 минутран үтәп, - чөвәлтеттөт хайхи. - Асту: сү тата сәт хушма ан ман". Үтәп, күхнәна сәтөт хушшине АРАМ ПӘСЕРНӘ катлетла ёралмии нимәрә симе лартамәр.

\*\*\*

Эпә ырантан чупма пуслас шухаш тыйнханпа паян шәпах - үпүр үсл...

\*\*\*

Икә кинемей тәл пулна.

- Санән мәнүк хуларан қанма кипнә тәсеч...

- Җапла.

- Кил тәрәшре пуләшать-и вара кукашшәне?

- Пуләшмасәр... Ёнер ақа иккәшә кукашшән пенси уксынене ёсече ячә...

\*\*\*

- Атая санпа калаңса таталат-пар, - тет упашки арәмне. - Эпә эсә пәсепрәп күкәле мұхтатан, анчах та эсә ўна текех ніхәсан та пәсепрәстен.

\*\*\*

Арсын ачана үурнаң күнәнче хай кәтнә парнесем паман. Җаванна пукан үнде хәпарса тәратсан вәл маларах вәрентнә сәмәхене мар, пачах урәхисене калан.

\*\*\*  
- Санән ир мәнрән пусланын?  
- Кәнтәрлахи апатран.

Пиләк үзүлти хәрачаран үйтнә - күпәста хүшшинче түпнә тата аист илсе килнә арсын ачасен хүшшинче мәнле үйрәмләх пур?

"Пәрисем - әмәрткайәк, тепри-сем качака таки пулса ўсесә", - түпнә хурав.

\*\*\*

Арпус е дыня түннә чухне ўна яланах шаккаса пәхатап. Мән тума? Хам та пәлмestеп. Чи кирли - сутусә ман пирки "нимән тә ўлланмас" тесе ан шухашлатар.

\*\*\*

Кафере арсын кофе ёссе ла-рат - смартфонсәр, ноутбуксәр... Йәркелләскерех мар-тәр...

\*\*\*

Пур-нас үйләтаках йәркелен-се үтәпек - ёссе вырнаңпәр, автомашина түнәтәм, ипотекана түлесе татрәм, Таиланда каймаләх үкә пустарса үтәртәм... Анчах әсә вәхәттәлла 80 үсл тултартам...

\*\*\*

Петъян 12 панулми, Васъян - 8, Лешана тәвар җакланнә. Үйтү: колхоз садәнчен чи юлашкынчен кам тухса тарн?

\*\*\*

- Официант, Шата Ла Фит эрек патне үсүрмалли мән сәнетәр?  
- Аң күрнәсләнәр, эсир мопед-па килнине асәрхарәм эпә.

\*\*\*

Нумаях пулмасы кәсәклә япала пәлтәм. Чей ёснә чухне стаканран қашака кәлармалла иккен, үнсәрән юратура телей пулмасы. Эх, мәншән маларах пәмәнши җакна? Эпә, айван, хамән пүтсәр кәмәла пула ўнәмасы тесе шухашләтәм... Кашак айәплә пулнә иккен!

\*\*\*

Упашканан ют хәрәрәм җавәр-са илсе кайрә. Эпә хәлә чүрече үнене решетке ларттарта, аләк җәраңсәнне үләштарта. Пүртре шәпән чөтресе ларатап - тавәр-са ан патап кана...

\*\*\*

Әслә хәрәрәмсөнчен ан хәрәп - юрату килсен вәсен пүсә әслеме пәрахат.

\*\*\*

Түхтәр патенчен таврәннә арсын - арәмне:

- Йәлтах пәтәр! Түхтәр мана: "Ирчен кана пүрәнатан!" - терә. Атая үтәп, үтәп төсөт төсөт төсөт...

- А-а-а, сана лайәх - ирхине тәмалла мар...

\*\*\*

- Пикеңем, эпә ирәклә вәт! - пәри җапла майпа хәрпе паллашасшән.

- Ирәклә-и е никама та кирлә мар-и?

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ: ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССАЛЛА КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИ, ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН ИНФОРМАЦИ ПОЛИТИКИН ТАТА МАССАЛЛА КОММУНИКАЦИСЕН МИНИСТЕРСТВИН "ХЫПАР" ИЗДАТЕЛЬСТВО ҮСҮРЧЕ"

ЧАВАШ РЕСПУБЛИКИН АВТОНОМИ УЧРЕЖДЕНИЙЕ

Директор-тәп редактор  
М.М.АРЛАНОВ

Сырәнмалли индекс: 11515

РЕКЛАМА ТАТА ПЁЛТЕРҮСЕМ

СУТАТАП/ПРОДАЮ

**2.АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕТОННЫЕ**, пропаренные, вибропрессованные 20x20x40 - 31 руб., 12x20x40 - 26 руб., 9x20x40 - 22 руб. Высокое качество. **Песок, ОПС**. Доставка манипулятором. Без вых. Т. 8-967-470-46-77.

**3.АКЦИЯ! КОЛЬЦА** ж/б для колодцев и канализаций 0,7; 1; 1,5м. Бурение. Д-ка манипул-м. **Работаем** без выходных. Т. 8-967-470-46-77.

**4.Немецкие пластиковые ОКНА**. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка - бесплатно. Т. 89875766562.

**5.БЛОКИ керамзитобетонные** пустотельные 20x20x40, 12x20x40, 9x20x40; полнотелые 20x20x40 - заводские; **ЦЕМЕНТ** - недорого. Кассовый чек. Доставка. Разгрузка. Т. 8-960-301-63-74.

**7.Гравмассу, песок, щебень, керамзит**, торф, кирп. бой, чернозем, навоз. Дешево. Доставка. Т.: 89033581770, 89276689713.  
**8.Гравмассу, песок, щебень, керамзит**, кирпичный бой, **керамблок**, **керамзит**. Пенсионерам, уч. ВОВ - скидки. Т. 8-905-199-01-22.

**9.ГРАВМАССУ**, песок, щебень, керамзит, кирпичный бой, чернозем. **Дешево**. Доставка. Т. 89033583021.

**10.Сетку-рабицу** от производителя - более 80 видов, сетку сварную - более 30 видов, **профнастил**, гвозди, **столбы**, проволоку. Изготовление ворот, калиток. Доставка. Выездная сварка /генератор/. Грузоперевозки. Т.: 68-05-67, 34-70-70.

**11.Срубы на заказ**. Т. 37-28-74.

**13.Гравмассу, песок, керамзит**, бой кирпича. Д-ка. Т. 89033225766.

**14.Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА**. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка - бесплатно. Без вых. Т. 8-927-855-83-55.

**15.Кирпич** любой, керамблоки, **кольца**. Бурение. Т. 89613393363.

**16.Гравмассу, песок, щебень, керамзит** - недорого. Т. 89053465671.

**21.Керамблоки, гравмассу, песок**. Т.: 89033456307, 89176757528.

**22.СЕТКУ-РАБИЦУ** от производителя - около 100 видов, **СЕТКУ СВАРНУЮ**, кладочную, штукатурную; проволоку, столбы. Доставка. Т.: 68-30-45, 89379522211.

**23.Гравмассу, песок, щебень**, бой кирпича, керамзит. Доставка. Т. 8-906-135-52-41.

**24.Грабли, косилки, сажалки**, копалки, **окучники**, опрыскиватели, **погрузчики**, БДФ. Низкие цены. Д-ка. Т. 89278533596.

**26.КЕРАМБЛОКИ** /20x20x40, 12x20x40, 10x20x40/, **керамзит** в мешках, **цемент**, кирпич, **колодезные кольца**. Доставка. Т. 8-903-346-85-56.

**27.КИРПИЧ** рядовой, облицовочный, блоки **керамзитобетонные**. Доставка. Т. 8-903-322-02-08.

**35.Пластиковые ОКНА**, металлические **ДВЕРИ**. **Бесплатно**: замер, доставка, демонтаж. **Гарантия** 15 лет. Т. 8-937-391-39-91.

**58.Сетку-рабицу**, заборы, **ворота** (кованные, распашные, гаражные), **ДВЕРИ** железные, **ОКНА** пластиковые. Кровля и обшивка домов. **ТЕПЛИЦЫ**, навесы. Строительные работы. Д-ка. Установка. Гарантия. **Льготники** скидки. Т.: 89022881447, 387574. Сайт: metalservis21.ru

**61.Заборы, навесы, беседки, ворота**, решетки. Т. 8-987-737-29-39.

**104.ТЕПЛИЦЫ по низким ценам**. Доставка. Сборка. Т. 48-16-54.

**129.ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната**. Д-ка. Скидки. Т. 89276676202.

САЛАМЛАТАП

**В.В.ФЕДОРОВА** - 85,  
**А.Н.НИКОЛАЕВА** - 90,  
**Р.Н.БЫКОВАНА** - 65  
сүлсемле **Васук** саламлаты.

142.Окна - дёшево. Т. 89276684382.  
165.Бетон, **ОПС**, песок. Доставка. Скидки. Т. 8-967-790-61-16.

172.Теплицы оцинкованные от производителя. Доставка. Сборка. Т. 89876693419.  
176.Гравмассу, песок, навоз и т.д. Работаем - пн.-сбб. Доставка. Низкие цены. Т. 89278502821.

203.Песок, щебень, гравмассу. Доставка. Скидки. Т. 8-987-667-97-56.  
**214.Керамблоки** /40x20x20, 40x12x20, 40x9x20/ пропаренные, вибропрессованные - недорого. Доставка. Т. 89176776846.

**223.ОКНА**, теплицы, обшивка домов. Двери стальные. Гарантия. Замер, 15 л. Скидки. Т. 89196624097.

**235.Тротуарные ПЛИТЫ**, брусчатку, экопарковку, песок, щебень, гравмассу, цемент. Доставка. Укладка. Скидки. Т. 89033220479.  
237.Профастил, металлический, сайдинг, водостоки, у